

هفته گذشته دکتر پزشکیان و دیروز سردار عبداللّهی از دیدارشان با رهبر معظم انقلاب اسلامی گفتند، دیداری که تمنای جمهور ایرانیان است، از همین زوی با برخی از آشنایان آیت الله سیدمجتبی خامنه‌ای درباره زوایای کمتر شنیده شده از شخصیت علمی، سیاسی و معنوی ایشان گفت‌وگو کردیم

از تبار حماسه و مردم

جواد نوائیان رودسری | واقعه جانسوز ۹ اسفندماه ۱۴۰۴ و شهادت مطلوبانه رهبر بزرگ ملت ایران به دست دژخیمان آمریکایی - صهیونی، یکی از غم‌انگیزترین وقایع تاریخ ایران است. در این هجوم وحشیانه، وجود عزیزی از مردم ایران و امت اسلامی گرفته شد که نه فقط رهبری مبارز و نستوه، بلکه پدری مهربان، ناصحی آگاه و اندیشمندی یگانه بود. تردیدی نیست که ثلثه ناشی از این واقعه جانگداز یاد و خاطر ایرانیان و آزادگان جهان پاک‌شدنی نیست و گذر ایام نمی‌تواند این داغ را از دل‌ها پاک کند. تصور دشمن این بود که با وارد آوردن این ضربه سنگین و به شهادت رساندن امام امت و جمعی از بهترین مدافعان و فداییان ایران و اسلام، این نظام مردمی در معرض فروپاشی قرار خواهد گرفت، اما باطل بودن این خیال واہی زمانی آشکار شد که مردم غیور و سلحشور ایران، در دفاع از کیان سرزمین و نظام خود، از جان مایه گذاشتند و حماسه‌ای جاودانه آفریدند که در تاریخ، نمونه‌ای برای عرضه و مقایسه ندارد. در این میان، اقدام سریع، قاطع و مؤثر مجلس خبرگان رهبری در انتخاب سومین رهبر، نقش مهمی در انتظام و انسجام ملی داشت. حضرت آیت‌الله سیدمجتبی خامنه‌ای با رأی قاطع مجتهدان منتخب ملت، به رهبری نظام جمهوری اسلامی ایران برگزیده شدند و به این ترتیب، آغاز مرحله جدید از اقتدار ایران رقم خورد، مرحله‌ای که سرآغاز آن مشحون از حماسه است و نوید دورانی پرشکوہ و پراقتدار را می‌دهد. طی یک هفته اخیر، نخست دکتر پزشکیان، رئیس جمهور روایتی از دیدار خود با رهبر معظم انقلاب ارائه داد و سپس خبر دیدار سردار عبداللّهی فرمانده قرارگاه مرکزی خاتم الانبیا (ص) با ایشان نیز منتشر شد و البته امت در انتظار دیدار امام خودلحظه شماری می‌کند، ولی شاید توصیف ابعاد شخصیتی ایشان در این مقطع بتواند تصویری از رهبر معظم انقلاب به مردم ارائه دهد. آنچه در ادامه خواهید خواند، روایتی مختصر و مقدمه‌ای است در معرفی سومین رهبر معظم جمهوری اسلامی ایران، حضرت آیت‌الله سیدمجتبی خامنه‌ای. اطلاعات مندرج در این گزارش، برگرفته از گفت‌وگوها و نظرات آگاهان و روایت‌های متعددی است که در یکی دو ماه اخیر انتشار یافته با به صورت اختصاصی تهیه شده‌است.

آن خاندان مبارز

ولادت سومین رهبر انقلاب اسلامی ایران، در شهر مشهد، در ۱۷ شهریور سال ۱۳۴۸ خورشیدی اتفاق افتاد؛ در خانواده‌ای که مهد علم، ایمان و مقاومت بود و مبارزه در راه حق، بخشی جدایی‌ناپذیر از حیات اجتماعی آن محسوب می‌شد. دوران کودکی آیت‌الله سیدمجتبی خامنه‌ای با سال‌های سخت مبارزه مردم ایران با رژیم مستعمر پهلوی مصادف بود؛ مبارزه‌ای که پدر بزرگوار ایشان، در مرکز آن قرار داشتند و در این پایمردی، سال‌ها زندان، تبعید و شکنجه را به جان خریدند و غم دوری از زن و فرزند را تحمل کردند. به این ترتیب، تربیت آقاسیدمجتبی در دورانی سرنوشت‌ساز و درس‌آموز رقم خورد و ایشان از همان اوان کودکی، مفهوم ایمان و مقاومت را درک کرده و این دو مفهوم بنیادی را در شکل دهی به فکر و عمل خویش به کار بستند و با هم درآمیختند. رهبر معظم انقلاب، تحصیلات ابتدایی را در مشهد آغاز کردند و آن را در تهران و در دبیرستان علوی پی گرفتند و همزمان برخی درس‌های حوزوی را آموختند. با این حال، آغاز جنگ تحمیلی سبب شد برای مدتی درس و بحث را کنار بگذارند و با وجود قرار داشتن در عنوان جوانی و آرزوی کسب دانش و معرفت در محضر استادان برجسته علم و اخلاق، دفاع از کیان اسلام و ایران را مقدم بدانند.

دلاور گردان «حبیب بن مظاهر»

آقاسیدمجتبی با وجود آنکه فرزند رئیس جمهور وقت (رهبر شهید، حضرت آیت‌الله العظمی سیدعلی خامنه‌ای) بودند و می‌توانستند از این موقعیت برای ترقی در شئون مختلف دنیوی بهره ببرند، اما سلاح به دست گرفتند و بی‌واهمه در نبرد حاضر شده و بی‌هراس از آتش دشمن، به استقبال شهادت شتافتند. ایشان یکی از اعضای گردان خط‌شکن «حبیب بن مظاهر» بودند. آقاسیدمجتبی خامنه‌ای هفده‌ساله، یکی از آن مردان شجاعی بودند که در عملیات تکمیلی کربلای ۵، یکی از دشوارترین مراحل نبرد را سر گذراندند.

حجت‌الاسلام محمدمهدی حقانی، از هم‌زمان آقاسیدمجتبی در آن نبرد سخت، به یاد می‌آورد: «در آن زمان، یعنی در اوج جنگ، ایشان فرزند رئیس جمهور کشور بودند، [با این حال] ما شاهد حضور مستمر و رشادت‌های ایشان در عملیات کربلای یک و بعدها، عملیات‌های کربلای ۴ و ۵ بودیم. البته، مهم‌ترین خاطره من از آن دوران، به عملیات تکمیلی کربلای ۵ بازمی‌گردد.

گردان حبیب ۶۳۰ [نفر] نیرو داشت. عملیاتی هم که به ما محول شد، تصرف یکی از مهم‌ترین سنگرهای دشمن بود. پیش از آن ۱۹ ما گردان به این سنگر حمله کرده‌بودند، اما نتوانسته‌بودند خطر را بشکنند و جمع زیادی از رزمندگان به شهادت رسیده‌بودند. ما گردان بیستم بودیم که باید این کار را به انجام می‌رساندیم. گردان حبیب آن عملیات را انجام داد. در آن شب سخت، ۱۸۳ نفر از نیروهای ما به شهادت رسیدند و تقریباً همه گردان مجروح شدند. ایشان در آن عملیات همراه ما بودند و شاهد شجاعت کم‌نظیر ایشان بودیم.»

سر و سامان دادن به زندگی علمی و شخصی

آیت‌الله سیدمجتبی خامنه‌ای پس از دوران دفاع مقدس، درس‌های حوزوی را سر گرفتند و در سال ۱۳۷۱ خورشیدی برای تکمیل آن راهی شهر مقدس قم شدند و در این شهر، از محضر علمایی همچون آیات عظام وحید خراسانی و شبیری زنجانی کسب فیض کردند و با فریحه ذاتی و توانمندی فوق‌العاده در عرصه‌های گوناگون علمی توانستند مدارج عالی را طی کرده و از میانه دهه ۱۳۸۰ خورشیدی، در حالی که هنوز دوران حیاتشان به مرز ۴۰ سالگی نرسیده‌بود، تدریس خارج فقه و اصول خود را آغاز کنند و به سرعت تبدیل به یکی از برجسته‌ترین استادان حوزه علمیه شوند. آیت‌الله سیدمجتبی خامنه‌ای در سال ۱۳۷۶ خورشیدی و در ۲۸ سالگی، با بانوی بزرگوار، خانم زهرا حداد عادل، فرزند دکتر غلامعلی حداد عادل ازدواج کردند.

این بانوی گران قدر در جریان حمله وحشیانه آمریکایی - صهیونی به

آقاسیدمجتبی با وجود آنکه فرزند رئیس جمهور وقت بودند و می‌توانستند از این موقعیت برای ترقی در شئون مختلف دنیوی بهره ببرند، اما سلاح به دست گرفتند و بی‌واهمه در نبرد حاضر شده و بی‌هراس از آتش دشمن، به استقبال شهادت شتافتند

زلزله زده حاضر بودند و با مدیریت، به حل بحران کمک می‌کردند. حضور در مناطق صعب‌العبور به همراه پدر و در زمان ریاست‌جمهوری، مثلاً در روستای سرآقاسید چهارمحال و بختیاری، از دیگر نمونه‌های توجه فوق‌العاده ایشان به خدمات اجتماعی و حضور بین مردم و محرومان است.»

جایگاه کم‌نظیر علمی

اشاره کردیم که حضرت آیت‌الله سیدمجتبی خامنه‌ای در کنار تمام ویژگی‌ها، یک شخصیت برجسته علمی، به سابقه بیش از ۱۷ سال تدریس خارج فقه و اصول هستند؛ شخصیتی که فضلا و علمای برجسته حوزه علمیه بر جایگاه والا و ممتاز آن تأکید و تصریح دارند. حضور پر تعداد طلاب در درس خارج فقه و اصول آیت‌الله سیدمجتبی خامنه‌ای، یکی از دلایل و آماره‌های مهم برای تشخیص و تأیید این موضوع است که مورد توجه مجتهدان واجد شرایط مجلس خبرگان رهبری نیز قرار گرفت. آیت‌الله مهدی شب‌زنده‌دار، از فقهای شورای نگهبان و استادان برجسته حوزه علمیه، در این زمینه می‌گوید: «قهراً اگر استاد مایه علمی بالایی نداشته‌باشد، معمولاً شاگردان فراوانی پیدا نمی‌کنند. [به همین دلیل باید گفت که] از نظر علمی شکی در این جهت وجود ندارد که ایشان (حضرت آیت‌الله سیدمجتبی خامنه‌ای) واجد آن عنوانی هستند که [معصوم] در مقبوله عمر بن حنظله (حدیث مشهوری از امام صادق(ع)) فرمود: مَنْ كَانَ مِنْكُمْ مِمَّنْ قَدَّ رُؤْيَ حَدِيثَنَا وَنَظَرَ فِي خَلَاتِنَا وَخَرَامِنَا وَعَرَفَ أَحْكَامَنَا... فَلْيَرْضَوْا بِهِ حُكْمًا. فَإِنَّي قَدْ جَعَلْتَهُ عَلَيْنَا حَاكِمًا؛ و در آن، ملاک حاکم بودن این است که آن عالم در حلال و حرام اسلام و [معارف] اهل بیت(ع) نظر کند، عارف به احکام باشد. شکی وجود ندارد که آیت‌الله سیدمجتبی خامنه‌ای واجد این مرتبه هستند.»

آیت‌الله محسن ارaki، از اعضای مجلس خبرگان رهبری و عضو هیئت رئیسه این مجلس نیز در صحبت‌هایی ضمن اذعان به جایگاه برجسته علمی آیت‌الله سیدمجتبی خامنه‌ای، به حمایت گسترده استادان تراز اول حوزه از معظلمه اشاره و تصریح می‌کند: «بسیاری از کسانی که از ایشان با قوت و شدت [جهت انتخاب به مقام رهبری امت] حمایت کردند، از اساتید برجسته حوزه علمیه هستند؛ اساتیدی که شاگردان زیادی در درس آن‌ها شرکت می‌کنند و سابقه ۴۰،۳۰ سال تدریس درس خارج دارند، برخی از آن‌ها از مجتهدان شناخته شده و معروف هستند. همه این‌ها تأکید کرده‌اند که ایشان برای این موقعیت و منصب، اصلح از دیگران هستند.»

آیت‌الله سیدمجتبی خامنه‌ای علاوه بر تحقیق و تدریس، به سه موضوع مهم دیگر در عرصه علم و دانش توجه فراوانی دارند؛ نخست ارتباط با علما؛ دوم، تأسیس مراکز علمی تراز و سوم، توجه به نیازهای ضروری روز و پیوند دادن میان ذخایر و دستاوردهای علمی گذشته و امروز. نظم فوق‌العاده معظلمه که در تمام جوه زندگی ایشان به چشم می‌خورد، در این عرصه نیز عیناً دیده می‌شود. نوع تعامل آیت‌الله سیدمجتبی خامنه‌ای با جریان‌های علمی گوناگون سبب شده بخش مهمی از این جریان‌ها، به ایشان توجه و اقبال فراوانی داشته‌باشند.

بیت رهبری، شربت شهادت نوشید. حاصل این ازدواج دو فرزند پسر و یک فرزند دختر است. نکته‌ای که بیان آن ضروری به نظر می‌رسد، اهتمام جدی و عملی آیت‌الله سیدمجتبی خامنه‌ای به امور خانواده و مشارکت در تربیت فرزندان است. ایشان در همه مراحل، یار و مددکار همسر خود در امر تربیت بودند و به عنوان پدر، در برنامه‌های آموزشی و تربیتی مدرسه حضور می‌یافتند و از این منظر، الگویی مثال‌زدنی محسوب می‌شدند. شهید بزرگوار، بانو زهرا حداد عادل نیز تحصیلات دانشگاهی داشت و به عنوان مشاور در مدارس مختلف به خدمت مشغول بود. با این حال کمتر کسی ایشان را می‌شناخت یا از موقعیت ممتاز خانوادگی او اطلاع داشت.

مقید به زیست مؤمنانه

حضرت آیت‌الله سیدمجتبی خامنه‌ای در کنار فعالیت‌های علمی متعدد که باز هم به آن‌ها خواهیم پرداخت، نگاهی ویژه به موضوع تهذیب نفس دارند و آن را مقدم بر کسب دانش می‌دانند. معظلمه اعتقاد راسخ دارند که تقوا و پاکدستی از لوازم ضروری زیست مؤمنانه است و بدون توجه و اهتمام به آن‌ها، طی مدارج علمی سودی نخواهد داشت. در میان دوستان و هم‌بختان دوران طلبگی حضرت آیت‌الله سیدمجتبی خامنه‌ای، توجه ایشان به این مسئله و حضور در درس استادان بنام اخلاق، زبانزد است. افزون بر این‌ها، زندگی در «زی‌طلبگی» که همواره مورد تأکید رهبر شهید نیز بود، سرفصل مهم زندگی شخصی حضرت آیت‌الله سیدمجتبی خامنه‌ای به شمار می‌آید. همین نگاه ویژه به زیست مؤمنانه و توجه به تهذیب نفس سبب شد با وجود رغبت فراوان طلاب به حضور در درس خارج فقه معظلمه، این درس را به دلیل آنکه ممکن است از رونق درس دیگر استادان بکاهد، تعطیل کنند.

اقدامی که موجب شد اهل فضل به سراغ رهبر شهید بروند و از ایشان بخواهند برای برقراری دوباره درس، پادرمیانی کنند. اما ایشان که به مشی اخلاقی فرزند کاملاً آگاه بودند، در این موضوع دخالتی نکردند و تصمیم در این زمینه را به خواست و نظر آقاسیدمجتبی موکول فرمودند. شخصیت اخلاقی کم‌نظیر حضرت آیت‌الله سیدمجتبی خامنه‌ای و جایگاه معظلمه در این عرصه، همواره تحسین بزرگان علم و اخلاق و شخصیت‌های برجسته‌ای همچون آیت‌الله سیدرضا بهاء‌الدینی - از فقهای بزرگ و استادان برجسته اخلاق و عرفان در دوره معاصر - را برمی‌انگیخت.

آیت‌الله هاشم نجفی (از استادان برجسته حوزه علمیه و نماینده مردم لرستان در مجلس خبرگان رهبری) به نقل از آیت‌الله سیدمصطفی خامنه‌ای، برادر بزرگ‌تر معظلمه، نقل می‌کند: «وقتی خدمت بزرگان اهل معنا می‌رسیدیم، مثل مرحوم آیت‌الله بهاء‌الدینی، با وجود اینکه ما چهار فرزند پسر بودیم، این بزرگواران توصیه اکید در مورد حجاج آقاجتبی به پدر ما داشتند. آن‌ها از همان زمان چیزی در ایشان می‌دیدند و متوجه قابلیت‌هایی می‌شدند که توصیه می‌کردند پدر ما عنایت بیشتری به ایشان داشته‌باشند.»

فقیه اخلاق محور

زهد نسبت به زخارف دنیوی نیز از ویژگی‌های مهم شخصیت اخلاقی آیت‌الله سیدمجتبی خامنه‌ای است.

آیت‌الله سیدعلی حسینی اشکوری (از استادان برجسته حوزه علمیه و نماینده مردم گیلان در مجلس خبرگان رهبری) که با حضرت آیت‌الله سیدمجتبی خامنه‌ای از نزدیک آشنایی دارد، درباره شخصیت اخلاقی معظلمه می‌گوید: «ایشان زهد فراوانی دارند، به معنای واقع کلمه زاهد هستند و البته بسیار مؤدب؛ ادب آیت‌الله سیدمجتبی خامنه‌ای آن قدر زیاد است که شما با اندکی مصاحبت، پی به آن می‌برید. این ادب و زهد در تمام زندگی ایشان جاری است و به چشم می‌خورد.»

تقدم اخلاق و تهذیب نفس بر امور دیگر تا آنجا در زندگی آیت‌الله سیدمجتبی خامنه‌ای مشهود و برجسته است که ایشان را در میان فضلاء حوزه با عنوان «فقیه اخلاق محور» می‌شناسند. با این حال، این اهتمام به اخلاق و توجه به کم‌گویی و سکوت، به آن معنا نیست که ایشان در برابر ظلم و خروج از مسیر عدالت، سکوت اختیار کنند و در برابر تعدی بیگانگان و عناصر وابسته، دست به مداخلات بزنند. اخلاقی که آیت‌الله سیدمجتبی خامنه‌ای بر آن تکیه دارند و خود را ملزم به رعایت آن می‌دانند، در هر دو ساحت فردی و اجتماعی فعال و مبتنی بر اصول غیرقابل تردید دینی، همچون امر به معروف و نهی از منکر و استقامت به دستورالعمل‌های منبعث از کلام وحی، همچون «أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رَحَمَاءُ بَيْنَهُمْ» [فتح، ۲۹] است.

همین مسئله سبب شده آیت‌الله سیدمجتبی خامنه‌ای در کنار زهد مثال‌زدنی و تهذیب نفس، نگاهی ویژه به رفع مشکلات مردم داشته‌باشند و اصولاً تلاش برای کاستن از آلام انسان‌ها را بر خود فرض بدانند. گزارش‌ها و روایت‌های متعددی درباره این اقدامات و تلاش‌ها و مجاهدت‌های معظلمه در ساحت اجتماعی وجود دارد. ایشان در دوران تدریس و تحقیق و در حالی که ظاهراً مسئولیتی رسمی در این زمینه نداشتند، هر ساله و با کمک شاگردان و طلاب، مایحتاج مورد نیاز ۶۰ هزار نفر را تأمین می‌کردند و با استفاده از افراد مورد اعتماد، در اختیار نیازمندان قرار می‌دادند.

آیت‌الله سیدمجتبی خامنه‌ای از همان دوران جوانی و با هماهنگی پدر بزرگوارشان، مسئولیت برخی اقدامات از این قبیل را به صورت غیرعلنی برعهده می‌گرفتند و در بازدیدهایی که «رهبر شهید» از مناطق محروم و آسیب‌دیده داشتند، همراه و هم‌قدم ایشان بودند. در دهه ۱۳۹۰ خورشیدی و در جریان سیل مخرب خوزستان، آیت‌الله سیدمجتبی خامنه‌ای درس و بحث را تعطیل کرده و طلاب و علما را به تلاش برای رفع نیازها و حوائج مردم آسیب‌دیده از سیل فراخواندند. به ابتکار معظلمه، جمعی جهادی از مدرسان و فضلاء سطوح عالی حوزه علمیه تشکیل شده‌است که وظیفه خود را رسیدگی به امور محرومان می‌دانند. علاوه بر این‌ها، حضور میدانی برای مدیریت بحران‌های ناشی از حوادث گوناگون برای مردم نیز، از امتیازات آیت‌الله سیدمجتبی خامنه‌ای در عرصه فعالیت‌های اجتماعی است.

آیت‌الله نجفی در این باره می‌گوید: «ایشان در بحران‌های مختلف اجتماعی کشور مثل زلزله سرپل ذهاب به همراه امام شهید در مناطق